

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК СКЛАДОВА ЕКОЛОГІЧНОЇ ТА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

А. О. Мартинюк, здобувач
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

В умовах глобалізації процесів цивілізаційного зростання в контексті сталого планетарного розвитку нині дедалі виразніше постає питання навіть не про те, що сучасне людство залишить прийдешнім поколінням, а про кількість народонаселення і його фізичне здоров'я, а також про можливість існування людства взагалі. Не останню роль у цьому відіграє якість та безпека сільськогосподарської продукції як один з основних чинників забезпечення природних потреб людини у відтворенні біоенергетичного балансу. Тому на сучасному етапі розвитку аграрного сектора економіки ступінь продовольчої та екологічної безпеки істотно обумовлено альтернативними технологіями в галузі сільського господарства та збереженням природних ресурсів агросфери. Нині серед таких систем найбільший розвиток одержало органічне сільське господарство, що практикується на комерційному рівні в багатьох країнах світу.

Для виробництва екологічно безпечних харчових продуктів потрібна екологічно безпечна сировина, яку можна отримати тільки за умов, що забезпечують відповідний стан навколишнього середовища (грунту, води, повітря, флори), а також стан здоров'я тварин. Продукти повинні бути біологічно повноцінними, тобто їх хімічний і біологічний склад мають забезпечувати нормальний обмін речовин в організмі людини. Екологічна безпека харчових продуктів залежить від хімічного, біологічного, механічного складу та деяких інших властивостей ґрунту [1].

Екологічна безпека виробництва сільськогосподарської продукції – це окремий інститут права екологічної безпеки, оскільки має предметом свого дослідження особливий продукт суспільної виробничої діяльності – сільськогосподарську продукцію. Сільськогосподарська продукція отримується у результаті сільськогосподарського виробництва. Сільськогосподарське виробництво (або сільське господарство як галузь національної економіки) традиційно поділяється на галузі рослинництво та

тваринництво, які перебувають у тісній взаємодії й забезпечують потреби членів суспільства у харчових продуктах та сировині для переробної промисловості.

Проблеми якості та безпечності будь-якої продукції споживчого призначення незалежно від сфери її виробництва завжди матимуть найвищий рівень актуальності, адже вони прямо пов'язані з життям і здоров'ям населення. Відрізняються такі продукти лише за рівнем впливу на зазначені природні цінності людей. Якщо промислова продукція чинить досить локальний вплив на людей, то сільськогосподарська продукція, яка є основою харчування, внаслідок значної поширеності і частоти внутрішнього споживання є серйозним демографічним фактором.

Продовольча безпека включає такі складові: забезпечення обсягів продовольства у достатній кількості; цінова і територіальна доступність харчових продуктів для всіх верств населення. За будь-яких умов населення має бути забезпечене необхідним обсягом та асортиментом продуктів харчування необхідної якості.

Підвищення вимог до якості сільськогосподарської продукції виникло у відповідь на посилення процесів урбанізації та забруднення довкілля, зростання застосування синтетичних агрохімікатів у її виробництві, зростання екологічної свідомості населення, що у свою чергу, обумовило бажання споживачів, прихильних до ведення здорового способу життя та достатньо фінансово забезпечених, отримувати якісну, безпечну та корисну продукцію, від виробництва якої шкода довіллю є мінімальною [2].

Ринок забезпечив появу сертифікованого процесу виробництва, в якому заборонено використовувати мінеральні добрива, засоби захисту рослин, гормони та антибіотики, генетично модифіковані організми, синтетичні ароматизатори, барвники, консерванти, тощо, а також відповідним чином маркованої продукції – органічної. Таким чином, розвиток органічного виробництва безпосередньо сприяє вирішенню проблеми продовольчої безпеки, сутність якої полягає в забезпеченні такого соціально-економічного та екологічного стану в країні, за якого всі її громадяни стабільно забезпечені безпечним і якісним продовольством в необхідній кількості та асортименті.

Враховуючи виняткове значення органічного виробництва для продовольчої безпеки держави, питання активізації процесу забезпечення екологічної спрямованості аграрного виробництва, його подальшого розвитку, належить до стратегічних завдань держави та потребує нових шляхів нарощування темпів виробництва органічної продукції, застосування екологобезпечних й енергозберігаючих

технологій в сільському господарстві, широкого впровадження інноваційних розробок, здатних мінімізувати негативний вплив виробництва та переробки продукції на навколишнє природне середовище. Аграрії, здійснюючи свою діяльність на засадах органічного виробництва отримують істотні переваги, найістотнішими з яких є висока якість вирощеної продукції, державне сприяння виробництву, можливість виходу на зовнішні ринки збуту тощо [3].

Ефективність впровадження органічного виробництва базується на:

- екологізації технологій вирощування;
- скороченні втрат поживних речовин у ґрунті;
- зменшенні хімічного навантаження за рахунок використання екологічно безпечних добрив;
- використанні науково-обґрунтованих сівозмін;
- використанні технологій утилізації відходів виробництва;
- впровадженні природоохоронних розробок: утилізації або знешкодуванні відходів; зменшенні кількості шкідливих викидів підприємств у повітря чи водні джерела з метою запобігання надмірного антропогенного тиску на довкілля, використанні сучасних технологій уловлення, фільтрації та абсорбції шкідливих речовин [4].

Згідно зі світовими стандартами органічне сільськогосподарське виробництво повинно відповідати певним стандартам до виробничих процесів, які спрямовані на підтримку оптимального стану екосистеми на соціальному, екологічному та економічному рівнях.

Нині в Україні органічне виробництво визнано одним із пріоритетних напрямів розвитку аграрного сектору. Але положення чинного Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» не забезпечують належного функціонування ринку органічної продукції. Як наслідок, має місце обіг фальсифікованої органічної продукції, відсутність дієвих інструментів для притягнення до відповідальності за порушення законодавства у цій сфері, що сприяє поширенню недобросовісної конкуренції. У цьому зв'язку виникла необхідність удосконалення нормативно-правової бази з питань виробництва та обігу органічної продукції, що зумовило потребу опрацювання проекту Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» [5].

На внутрішньому ринку органічної продукції найбільшу частку займають молоко та молочна продукція, натомість бракує овочів, фруктів та ягід. Основними органічними продуктами українського

експорту є зернові, боби, насіння олійних культур, ягоди, ефірні олії, гриби, горіхи, а також концентрати фруктових соків.

Забезпечення продовольчої безпеки населення України може відбуватися за такими напрямами: за рахунок забезпечення платоспроможного попиту населення та забезпечення конкурентоспроможності підприємств продовольчого комплексу на основі активної переорієнтації на виробництво органічних продуктів харчування. Україна не тільки може повністю забезпечити продовольчу безпеку держави, але й стати одним із найважливіших гравців на світовому аграрному ринку, ситуація на якому останніми роками стрімко змінюється і є сприятливою для розвитку вітчизняного агропродовольчого комплексу.

Література

1. Александров Ю. А. Основы получения экологически безопасной сельскохозяйственной продукции : учебн. пособ. / Ю. А. Александров. – Йошкар-Ола, 2008. – 288 с.

2. Ходаківська О. В. Екологізація аграрного виробництва : монографія / О. В. Ходаківська. – К. : ННЦ ІАЕ, 2015. – 350 с.

3. Ткачук В. І. Виробництво органічної продукції як пріоритетний напрям розвитку сільського господарства / В. І. Ткачук, М. І. Яремова // Органічне виробництво і продовольча безпека : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., 12-13 трав. 2016 р. – Житомир : Видавець О. О. Євенок, 2016. – С. 385–390.

4. Довгань О. М. Органічне виробництво : сутність, об'єктивна необхідність, ефективність / О. М. Довгань, Я. В. Мандибуря // Сталій розвиток економіки. – 2013. – №1. – С. 200–206.

5. Ходаківська О. В. Органічне виробництво : світові тенденції та українські реалії / О. В. Ходаківська // Землевпорядний вісник. – 2017. – №7. – С. 20–25.